

İsmail Safa (Özler) Bey (1885-1940)

Türk Eğitimci ve Siyaset adamı.

1885 Adana doğumlu olan İsmail Safa Bey ilk ve orta eğitimini doğduğu şehirde aldıktan sonra İstanbul şehrine giderek Mekteb-i Mülkiye’de yükseköğrenimini tamamlamıştır. Mülkiye mektebini 1908’de bitirmiş, yükseköğrenimini bitirdikten sonra aynı yıl Adana’da maiyet memurluğu görevine atanmıştır. 1909’da da Şam’a atanmıştır. 1911’de Adana’ya dönen İsmail Safa, Adana İdadisinde öğretmenlik görevini üstlenmiştir. 1913 yılında öğretmenliği bırakarak çiftçilik ve gazetecilik işleri ile meşgul olmuştur. Aynı zamanda İttihat ve Terakki’nin yayın organı olan İtidal gazetesinde köşe yazıları kaleme almıştır. İsmail Safa öğretmenlik mesleğinden istifa etse de öğretmenlik hayatından kopamamış, Gülşen-i Ümit özel okulunu kurmuş (okulun adı daha sonra Turan olarak değiştirilmiştir), burada idareci ve öğretmen olarak görev yapmıştır. Öğretmenliğinin yanı sıra siyasetçi kimliği de olan İsmail Safa 1913 yılında Mersin’den Meclis-i Umumi azalığına seçilmiş, I. Dünya Savaşı’na yedek subay görevi ile katılım göstermiştir. 1920 yılında yapılan seçimlerde I. Meclis’e Mersin’den vekil olarak seçilmiştir. Aynı yıl Adana Valiliğine vekâleten atanmış, bu görevini 05 Eylül 1920 tarihine kadar sürdürmüştür. Devlet memurluğu ile milletvekilliğinin aynı kişide toplanmasının yasaklanması ile birlikte valilik görevinden ayrılarak vekillik görevini sürdürmeye devam etmiştir. Milli Mücadele’de yapmış olduğu katkılar dolayısıyla TBMM tarafından kırmızı-yeşil şeritli istiklâl madalyası ile ödüllendirilmiştir. 1923 yılında yapılan seçimler neticesinde Adana vekili olarak Mecliste yer almıştır. 06.11.1922-07.03.1924 tarihleri arasında Maarif Vekilliği görevini üstlenmiş, 1927 yılına kadar mecliste milletvekili olarak görev yapmıştır. Vekilliği bittikten sonra Adana’ya dönerek çiftçilikle uğraşmış, Adana Halkevinin başkanlığını yapmış, buradaki faaliyetleri ile Atatürk’ün inkılaplarını halka anlatmaya çalışmıştır. 1939 yılında VI. dönem vekili olarak mecliste görev yapmış, 28 Haziran 1940’da milletvekili iken geçirdiği kalp krizi sonucunda vefat etmiştir.

İsmail Safa Bey Cumhuriyet ilan edildiğinde bakanlık koltuğunda olduğu için kendisini Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk eğitim bakanı olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. İsmail Safa Bey kendinden önceki vekillerin savaş koşullarında görev yaptığı için ve Türk kurtuluş savaşının başarıyla sonuçlanmasından sonra görev yapma imkanı bulduğundan kendini seleflerine göre daha uygun şartlarda görmüştür. İsmail Safa Bey’in geçmişte öğretmenlik yapması, okul açmış olması ve eğitim bakanlığı yapmış olması onun eğitimci kişiliğini ön plana çıkarmaktadır. O, yeni Türk eğitiminin amaçlarını; gençleri, kardeşlik duygusu, memleket sevgisine dayalı milli hissiyata sahip bir şekilde yetiştirmek, gençlere iktisadi alanda girişimcilik becerisini kazandırma, öğretimi ise gençleri yaşama hazırlayan, soyut bilgiler yerine hayatın gerçekleri ile bağdaşacak bilgilerle donatmak, yaşam temelli bir sürecin gerçekleşmesini sağlamak olarak ifade etmiştir.

Onun bakanlığı sırasında Cumhuriyet’in eğitim anlayışının temeli oturtulmaya çalışılmış, yeni devletin eğitim-öğretimi üzerine planlama yapmak üzere I. Heyet-i İlmiye toplanmıştır. Cumhuriyet ilan edilmeden önce 8 Mart 1923’te “Maarif Misakı” adıyla bir genelge yayımlanmış, bu genelgede eğitim sisteminin dayanağının ne olacağı üzerinde durulmuştur. Türk milletini medeniyet olarak ileriye taşımak amacıyla oluşturulan yeni eğitimin ilkeleri; çağdaş, iktisadi hayatta başarılı olabilecek, milliyetçi, halkçı, inkılapçı ve laik cumhuriyet vatandaşları yetiştirmek, ilköğretimi yaygınlaştırmak, herkese okuma-yazma öğretmek, erdemli bireyler yetiştirmek amacı üzerine kurgulanmıştır. Ayrıca 15 Temmuz- 15 Ağustos 1923 tarihinde I. Heyet-i İlmiye toplantısı İsmail Safa Bey başkanlığında toplanmış, bu toplantıda Cumhuriyet Türkiye’sinin eğitimi üzerinde fikirler öne sürülmüş, bazı fikirler hemen gerçekleşme fırsatı bulmuş, bazıları ise daha sonraki tarihlerde yapılacak olan reformlara öncü olmuştur. I. Heyet-i İlmiye’de ilköğretimde denetleme ve yönetim

hakkının tamamen Maarif Vekâleti yetkisine bırakılması kararı alınmış, ilkokulların altı yıllık olarak süresi belirlenmiş, ilkokullar ücretsiz hale getirilmiş, ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının genel bütçeden ödenmesine karar verilmiş, Ankara'da İctimaiyat Fakültesi açılmasına, Darülfünun'a bağlı olarak Terbiye Darülmesaisi (Eğitim Enstitüsü) ile Terbiyevi Ruhیات Darülmesaisi (Eğitim Psikolojisi Enstitüsü) açılması kararı alınmıştır. Safa Bey'in Maarif Vekilliği döneminde Türkiye eğitimi açısından son derece önemli olan bir başka çalışma da [Tevhid-i Tedrisat Kanunu](#)'nun (3 Mart 1924) ilan edilmesidir. Her ne kadar kanunun ilan edilmesinden kısa bir süre sonra görevi sona erse de kanunun İsmail Safa Bey Dönemi'nde çıkmış olması onun adının zikredilmesini kanun dahilinde değerli kılmaktadır. [Tevhid-i Tedrisat Kanunu](#) Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet eliyle milli ve laik bir eğitim-öğretim sistemi üzerine gelişmesine olanak sağlayacak bir şekilde eğitim ve öğretimde birliği getirmiştir. Kanun gereği tüm okullar Maarif Vekâleti uhdesine alınmış, Darülfünunda İlahiyat Fakültesi açılması, İmam Hatip yetiştirmek üzere okulların açılması, Şeriye ve Evkaf Vekâleti bütçesinin Maarif bütçesine katılması kararı alınmıştır. Kanunun ilk halinde askeri okullar da Maarif Vekaletine dahil edilmiş fakat bir yıl sonra bu uygulamadan vazgeçilerek askeri okullar kendi ruhuna uygun bir şekilde sivil öğretimden ayrılmıştır. Kanun, Osmanlı'dan beri süregelen sivil eğitim için yüzyıllarca eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren medreselerin kapatılması yolunu açmış, böylece Osmanlı'nın 19. yüzyılı sonrasında modern anlayıştaki okullar ve klasik anlayışı temsil eden medreseler ayrımı ortadan kaldırılmıştır. Medreselerin kapatılması ile oluşacak boşluk kanun gereği açılan İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatipler ile doldurulmuş, eğitim-öğretim tamamen çağın gereklerine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

İsmail Safa Bey'in eğitim bakanlığı sürecinde yapmış olduğu diğer önemli faaliyetleri; ilköğretimin yaygınlaştırılmaya çalışılması, öğretmen maaşları sorununun çözülmeye çalışılması, orta düzey öğretim yapan kurumların finans sorununun çözüme kavuşması için bütçelerinin merkez bütçeye dahil edilmesi, Yabancı okullara Türkçe, Türk Tarih ve Coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından okutulması için Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi üzerinde düzenleme yapması olarak ifade etmek mümkündür.

Sabri BECERİKLİ

KAYNAKÇA

AKIŞ, Osman, **İsmail Safa Özler'in Hayatı ve Türk Maarifindeki Yeri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muş 2022.

AKYÜZ, Yahya Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2013, PEGEM Akademi, Ankara 2013.

BAŞAR, Erdoğan, **Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 2004.

BCA, 30.18.1.1/1.8.9.

BOZKURT, Birgül, "Cumhuriyet Türkiye'sinin Eğitim Sisteminin İnşası Sürecinde Heyet-i İlmiye Toplantıları", **BELGİ**, C 2, S, 19, 2020, s. 1748-1765.

Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1923-1988), Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1988.

ERGÜN, Mustafa, "İsmail Safa Özler", **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara 1987.

İSLAM, İbrahim, “Kurtuluş Savaşı’nda Milletvekili, Vali, Milli Eğitim Bakanı Bir İttihatçı İsmail Safa (Özler) Bey (1885-1940)”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, C 5, S 6, 2012, s. 263-285.

TBMM Albümü 1. Cilt 1920-1950, Ankara 2010.

TBMM Mebusları İçin Tercümeihal, Devre: VI, No: 347, İsmail Sefa Özler, https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_346_1_6.pdf. (Erişim Tarihi: 03.12.2022)

YAZICI, Mustafa, **Tanzimattan Bu Yana Millî Eğitim Bakanları Başbakanlar ve Atatürk 1839-1973**, Emel Matbaacılık, Ankara.

03/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ismail-safa-ozler-bey-1885-1940/?pdf=5910> adresinden erişilmiştir